
Julius Evola a háborúban (majd Budapesten)

Julius Evola egyike azoknak a személyiségeknek, akiknek életművében a filozófia és az irodalom szétválaszthatatlanul összekapcsolódott a politikával és a történelemmel, noha bölcséletében az időtlenségre, a történelmen kívüliségre törekedett. Az úgynevezett „tradicionális iskola” *René Guénon* és *Hamvas Béla* mellett legnagyobb képviselője életében az elvont spekuláció és a véres valóság soha nem találkozott olyan sűrű-drámai keresztződésben, olyan tanulságos csomópontban, mint a második világháború utolsó éveiben, mégis éppen ezekről az életéveiről lehetett tudni ezidáig a legkevesebbet. Többszörösen figyelemre méltó ezért *Gianfranco de Turris*, az egyik legfelkészültebb és legelismertebb Evola-kutató *Julius Evola. Egy filozófus a háborúban 1943–1945* (*Julius Evola. Un filosofo in guerra 1943–1945*) című könyve.

Hazánkban még két okból is számot tarthat az érdeklődésre. Először mert vannak magyar vonatkozásai, történéseinek egyik helyszíne éppen Budapest. Másodsor mert Evola nálunk az egyik legfurcsább, legfelemásabb, legellentmondásosabb fogadtatású olasz szerző. Egyfelől ugyanis művei olyan nagy számban, rendszeresen, szinte sorozatban jelennek meg nyelvünkön, mint egyetlen más olasz bölcselő munkái sem, másrészt viszont a róla szóló magyarországi irodalom szinte kizárólag szélsőjobboldali körökre, „evoliánus” rajongókra korlátozódik. Ha valaki demokratikus-liberális szempontból kísérel meg tárgyilatosan-kritikusan értékelni munkásságát, mint tette ezt elsőként, még 1998-ban e sorok írója (Madarász Imre: *Egy hagyományellenes tradicionalista: Julius Evola „felfedezése”* in Madarász Imre: *„Titus ive alatt”*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1998, 117–128. o.), azt a „hívók” táborából durva támadások érik (lásd Baranyi Tibor Imrének kétszeres – nyelvileg is kétszeresen zavaros – kirohanását a *Tradíció* 1999-es évkönyvében, valamint *Fejlődő létrontás és örök hagyomány* című, 2005-ös kötetében). De Turris könyve talán hozzásegít a tisztánlátáshoz.

Így mindenekelőtt és mindenkifölött Evola és a fasiszmus-nácizmus kapcsolatainak összetett, homályos, vitatott problematikájában. A „fasiszta

filozófus”, mutat rá de Turrís, sosem iratkozott be a PNF-be, a Nemzeti Fasiszta Pártba, noha ebből hátrányai származtak (nem lehetett sem önkéntes, sem haditudósító, 114–115. o.). Kívülállása azonban nem jelentett ellenzékiiséget, vagy ha igen, akkor „jobbról”, egy „abszolút, tradicionális és ’ghibellin’ jobboldal” felől (58. o., vö. Francesco Cassata: *A destra del fascismo. Profilo politico di Julius Evola*, Bollati Boringhieri, Torino, 2003). A Badoglio-kormány alatt vendégül látta az inkognitóban Rómában tartózkodó Otto Skorzeny SS-őrnagyot, aki Mussolinit Gran Sasso-i fogságából kiszabadította (26–27. o.). Ő maga kevéssel később Giovanni Preziosival, az olaszországi antiszemitizmus vezéralakjával egyetemben Hitler vendége volt (35–38. o.). „Róma nyílt város” hónapjaiban önkéntes német ügynök lett (63. o.). A partizánok bosszúja elől a visszavonuló német csapatokkal menekült (hasonlóan a Mussolini-rajongó kollaboráns amerikai költőhöz, Ezra Poundhoz, 66–84. o.). Elképesztő, de egy fénykép (a címlap-fotó) által is dokumentált módon ott volt a „Farkasveremben”, Rastenburg mellett, Hitler (és Mussolini) oldalán, az 1944. július 20-i Stauffenberg-merénylet után (103–105. o.). Noha a náci bábállamban, a „Salò Köztársaságban” nem töltött be semmilyen fontos posztot, hivatalt, folytatta rasszista-propagandista tevékenységét (48–51. o.), fajelméleti könyvei („úgy tűnik”) tankönyvi rangra emelkedtek (176–191. o., vö. Francesco Germinario: *Razza del Sangue, razza dello Spirito. Julius Evola, l’antisemitismo e il nazionalsocialismo [1930–43]*, Bollati Boringhieri, Torino, 2001; Dana Lloyd Thomas: *Julius Evola e la tentazione razzista*, Giordano editore, Mesagne-Brindisi, 2006; Francesco Cassata: *«La difesa della razza»*, Einaudi, Torino, 2008). A magát Olasz Szociális Köztársaságnak (Repubblica Sociale Italiana) nevező Quisling-szerű rezsimből Evolának sem a „Szociális”, sem a „Köztársaság” nem tetszett: mindkettőt túl „demokratikusnak” tartotta, arisztokratikus ideológiájától idegennek, ezért inkább egy Horthy- vagy Franco-féle király nélküli monarchiát pártolt volna (34., 39., 42–43., 47. o.).

Életrajzi szempontból a legdrámaibb és legtragikusabb, lélektanilag a legrejtélyesebb és legérthetlenebb Evola súlyos megsebesülése, élete végéig tartó megnyomorodása egy 1945. január 21-i bombatámadásban Bécsben, ahol álnéven tartózkodott. Ebéd utáni sétáját a bombázáporban de Turrís is „minden józan eszű ember számára abszurdnak és felelőtlennek” nevezi: annyira ellenkezett a normális értelemmel és a természetes életösztonnel, hogy sem az „amor fati” (a végzet szeretete), sem a „vivere pericolosamente” (veszélyesen élni) életfilozófiája nem magyarázhatta, ezért virágoztak ki a megbénult, „mozdulatlan harcos” körül mítoszok, legendák az öngyilkossági szándéktól mágikus-rituális hiedelmekig, még a

szépirodalomban is, egyebek között a román eszmetárs-pályatárs Mircea Eliade egy regényében (106–146. o., vö. Alexandra Laignel Lavastine: *Il fascismo rimosso: Cioran, Eliade, Ionesco*, UTET, Torino, 2008; Claudio Mutti: *Mircea Eliade e la Guardia di Ferro*, Edizioni all’insegna del Veltro, Parma, 1989). Hat évig tartó, kórházzról kórházra való vándorlása során jutott el 1947-ben Budapestre, ahol Pető András mozgásterápiai módszerével (a Pető-módszerrel) próbálták meggyógyítani a szovjet megszállás alatt álnéven, kezdetben talán „a nemes Zichy család” vendégeként, Budapesten tartózkodó „száz százalékos hadirokkantat”, rokkantnyugdíjast. Budapesti tartózkodásának önéletrajzában, a 2006-ban magyarul is megjelent *Cinóberősvényben (Il Cammino del Cinabro)* való elhallgatását de Turrís is „titokzatosnak” találja (147–165. o.).

Gianfranco de Turrís új Evola-könyvében korábbi, nyíltan vállalt elfogultsága után (*Elogio e difesa di Julius Evola*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1997) után, mélyreható kutatások alapján, tárgyilagos, tényszerű könyvben, fontos adalékokkal, új eredményekkel gazdagítja nemcsak az Evola-kutatást, hanem az írástudók felelősségéről folyó évszázados vitát is.

Gianfranco de Turrís: *Julius Evola. Un filosofo in guerra 1943–1945* (Julius Evola. Egy filozófus a háborúban 1943–1945), Mursia, Milano, 2016, 228 o.

Madarász Imre